

MAANDELIJKS

Tijdschrift

VAN HET EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

VOL. XXI (juni 1974) N° 6

Tijdschrift: MOORS E.

Bijdrage: Beschermend lid: 300 fr.
Lid: 200 fr.

te storten aan

LE MAIRE, P., 53 de Broquevillelaan, Brussel 15 of
op P.C.R. 8460.38 van het genootschap te Brussel of
via de Afdelingen

Nederlandse leden: briefwisseling aan MOORS, E.,
Oude Antwerpsebaan, 161, MECHELEN

Dit blad bevat in bijlage 10 bladzijden publiciteit van leden en katalogus

REEKSEN « UNCIRCULATED » MUNTSTUKKEN 1971 VAN BELGIË

Met ingang van 15 juni 1971 zal de Koninklijke Munt van België 20.000 reeksen munten met vlaamse legende en idem franse legende, die nog niet gecirculeerd hebben, ter beschikking stellen van de verzamelaars onder de navolgende voorwaarden:

1. Samenstelling van de series.

Nominale waarde	Legering	Ge-wicht	Dia-meter	Type
10 F	nikkel	8 g	27 mm	Koning BOUDEWIJN
5 F	koper-nikkel (75-25)	6 g	24 mm	Ceres
1 F	koper-nikkel (75-25)	4 g	21 mm	Ceres
50 c	brons (95Cu-3Sn-2Zn)	2,75 g	19 mm	gehelmd hoofd van mijnwerker
25 c	koper-nikkel (75-25)	1,8 g	16 mm	Monogram B

De muntstukken dragen het jaartal 1971.

Iedere serie wordt aangeboden in een speciale verpakking.

2. Prijs van de series

De prijs van een serie stemt overeen met de nominale waarde van de stukken, namelijk 16,75 frank.

Die prijs wordt verhoogd met : 6,25 F voor het etui ;

7,— F voor de speciale kosten voor
sorteren en verpakken.

De totale eenheidsprijs voor een serie (stukken, etui en speciale kosten) bedraagt dus 30 frank.

3. Betalingsmodaliteiten.

De series kunnen tegen betaling in speciën afgehaald worden op de Koninklijke Munt van België, Munthofstraat 95 te 1060 - Brussel.

Zij kunnen eveneens bij een ter post aangetekende zending en zonder kosten aan de kopers bezorgd worden, doch na storting van de tegenwaarde op postrekening nr. 828.30 ten name van « Ministerie van Financiën - Rekenplichtige van de Munt - 1060 Brussel ».

ESCUAAP OP DE MUNTEN

I. GRIEKENLAND

Nog steeds vormen de munten uit de antieke wereld, vooral wegens hun grote artistieke waarde, een zeer populair verzamelingsvoorwerp. Het gebeurt wel eens bij openbare verkopen dat sommige dezer stukken dezelfde hoge prijzen behalen als deze van bekende schilderingen. Maar de munten uit de griekse en Romeinse wereld zijn vóór alle andere, — hun oorspronkelijke bestemming als betaalmiddel buiten beschouwing gelaten — belangrijke historische kunstwerken, ja, getuigenissen van een zeer merkwaardige soort.

Want, in tegenstelling met historici of schrijvers die bepaalde gebeurtenissen min of meer objectief behandelen, geven de munten door hun inschriften en vooral door hun beeldenaar, om zo te zeggen, de officiële versie weer, van de denkers uit het land van herkomst en illustreren zij het leven en de handelingen van die tijd. Beter nog dan de inschriften, de payrusrollen en de marmeren standbeelden, laten de beeldenaars ons toe een blik te werpen op de religieuze voorstellingen en zeden van de wereld van weleer. Zij vertellen ons over de onsterfelijkheid van zeer oude mythen en het despotisme van de griekse vorsten. Men kan er de fierheid, de liefde en de glorie van de griekse « poleis » (vrije steden) in af lezen en door het groot aantal geslagen munten een oordeel vellen over de economische belangrijkheid dezer gewesten.

De Romeinse keizers hebben de munten gebruikt om hun volk enig inzicht te geven over hun opvattingen van het keizerrijk en

het over de uitgestrektheid van het Imperium Romanum en zijn traditie in te lichten.

Deze alleenheersers gebruikten de munten als propagandamiddel doordat ze slogans als « Pax-Aequitas-Libertas-Pietas » bij de overeenstemmende beeldenaars lieten aanbrengen en vervolgens deze munten in omloop brachten. De gewesten die, onder de Romeinse bezetting, het recht verkregen hadden met de aanmaak van bronzen munten met eigen naam en beeldenaar verder te gaan — voor Griekenland en Klein-Azië waren dat er een 350-tal — behielden op hun munten de godheden die altijd deze van de beschermgoden der stad waren, in zover zij niet de voorkeur gaven aan « meer moderne » beeldenaars om een bepaalde keizer te verheerlijken. Onder deze godheden bekleedt de god ASKLEPIOS (ESCUAAP in het Nederlands) een bevoorrechte plaats.

In weerwil van de grote belangrijkheid die men in deze historische tijden toekende aan de inschriften, de munten, de oude schrijvers en vooral aan de talrijke tempels en heiligdommen, was Asklepios geen god maar kortweg een held die een middenpositie bekleedde tussen de grote oude goden als Zeus, Apolloon, Dionysos en Athena en de mensen. Hij genoot nochtans alle eerbewijzen van deze cultus. Aanvankelijk waren deze goden nauw verbonden aan vaste plaatsen en hierdoor zeer populair.

Noch Homerus, noch de dichter Hesiodus (omstreeks 700 voor J. C.) en evenmin Pindarius, die nog werkte rond 500 voor J. C., spreken over een god Asklepios maar enkel over de beroemde geneesheer.

In zijn derde pythisch lofdicht opgedragen aan de prins Hieroon van Syracuse — in zekere mate een troostzang voor een niet behaalde overwinning in de gevechten van Delphi — legt Pindarius vooral de nadruk op het feit dat Asklepios, door zijn winzucht gedreven, van zijn geneeskunst misbruik maakte om een dode te doen herleven en daarvoor door Zeus doodgebliksemd werd.

« Vanwege de goden zult gij slechts datgene begeren wat voldoet. Tracht niet het onbegrijpelijke te doorgronden en denk aan datgene wat de sterfelijken niet toebehoort ».

De allerlaatste opzoekingen leren ons dat aanvankelijk Asklepios een held was die woonde te Trikke in Thessalonike waar men er slechts sinds enkele jaren in gelukt is de funderingen van een grote tempel, aan Asklepios opgedragen, bloot te leggen. Voor deze opvatting getuigt eveneens de keerzijde van de zeldzame bronzen munten dezer stad die geslagen werden tijdens de eerste helft van de 4^e eeuw voor J. C. Asklepios is er op afgebeeld zittend op een zetelvormige troon en een slang voedend die zich voor hem kronkelt (N° 7). Reeds hier wordt de slang niet beschouwd als een vreselijk en onheilspellend dier maar als een teken van welzijn, een

wezen dat hulp, genezing en opluchting brengt en dat volgens zijn natuur nauw met de bezielende aarde verbonden is.

Kort daarna reeds vindt men op beeldhouwwerken een slang die zich kronkelt rondom de staf van een held. Het is trouwens op die wijze dat ze tot op heden het symbool van de geneeskunde gebleven is. Voor de verering van de slang van Asklepios — in den beginne geloofde men dat het een aardmannetje onder de vorm van een slang was — getuigt nog een munt van de thessalieense plaats Homolion. Deze plaats is niet ver gelegen van de ingang der Tempelvallei — en wordt heden doorkruist door de autostrade Saloniki-Athene. De munt vertoont op de voorzijde de kop van een held, met een kalotje getooid, misschien wel het hoofd van Asklepios of veeleer een zijner zonen, en op de keerzijde is een slang afgebeeld (N^r 8).

De inschriften leren ons dat Thessalonike zeer nauw met Asklepios verbonden was, want, volgens een latere mythe was de god een zoon van Apolloon en van Koronis. Deze vorstelijke dochter, of-schoon zwanger van een lichtgod, had zich aan een andere man gegeven en werd hiervoor door Apolloon ter dood veroordeeld. Op de brandstapel redde de god het kind dat ze droeg, dat niemand minder dan Asklepios was en wiens opvoeding toevertrouwd werd aan de paardmens Cheiron. Deze centaur, half mens - half paard, leefde in het bergachtige massief Pelion, op het schiereiland Magnesia nabij de huidige haven Volos. Hij ging door voor zeer wijs en rechtvaardig. Het was trouwens om deze reden dat hij de opvoeder was van vele helden, o. a. van Peleus, Achilleus, Jasoon en Herakles, op muzikaal gebied ook van Apolloon. Hij had ook Asklepios in de geheimen van de geneeskunde ingewijd. Een thessaliceense volkstam, de Magneten, die de berg Pelion bewoonden, versierden hun bronzen munten tussen de jaren 197 en 146 voor J. C. met de beeltenis van Cheiron op de keerzijde terwijl op de voorzijde het hoofd van Zeus prijkte. Ook werd hier een zittende Asklepios op bepaalde munttypes afgebeeld.

In het verloop der tijden was het Asklepios die Apolloon verdrong uit zijn rol van reddende god; het is algemeen bekend dat

Apolloon, zoals de bijnaam Maleatas het aanduidt, de eerste ver-eerde god in het voornaamste heiligdom van Asklepios te Epidauros was en dat hij de zeer oude eredienst van een plaatselijke reddende god, de held Maleatas, hernomen had.

Dit moet gebeurd zijn omstreeks de jaren 700 voor J. C.

Wij weten niet onder welke omstandigheden Asklepios heer van Epikauras geworden is. Men mag aannemen dat hij door emigranten uit het noorden naar de Peloponnesos gevoerd werd. Het welslagen van zijn genezingen in Epidauros deden in ieder geval zijn bekendheid in de rest van Griekenland zodanig toenemen, dat deze plaats een zeer bezocht centrum van zijn cultus werd. De licht alkalische bronnen in de vallei die de aan blaas- of maagaandoeningen lijdende zieken verkwikten, alsmede de door de plaatselijke priesters en geneesheren gevoerde propaganda, hebben er eveneens toe bijgedragen. Op de kleine zilveren drachmen van Epidauros, munten met een gewicht van 4,5 gram, staat Asklepios afgebeeld met in de hand een scepter als symbool van zijn goddelijke macht, met de slang voor hem en een liggende hond ernaast. Het is bijna zeker dat het hier gaat om een kopij van een groot standbeeld uit goud en ivoor vervaardigd en dat in de goddelijke tempel van Epidauros geplaatst was en nauwkeurig door de aardrijkskundige Pausanias (omstreeks 170-180 na J. C.) beschreven werd.

Het was een kunstwerk van de beeldhouwer Thrasymedon van het eiland Paros, gebeiteld omstreeks 370 voor J. C. De voorzijde van het munstuk toont ons het gelauwerde hoofd van Apolloon, de vader van Asklepios en vroegere heer van Epidauros (N^r 9).

Tholos, een cirkelvormig gebouw nabij de tempel van Asklepios, was eveneens toegewijd aan de cultus van de slang. Onder het gebouw bevond er zich een labyrint van gangen waarin de gewijde dieren leefden.

Vanaf de vijfde eeuw verspreidde de cultus van Asklepios zich over het grootste gedeelte van Griekenland. Deze uitbreiding heeft zich voltrokken dank zij de godenfiguur met de zachtaardige blik die het geweten inspireerde samen met het verlangen naar een nauwer contact met de goddelijkheid. Het is daarom dat heden, buiten de ontelbare standbeelden en reliefs van Asklepios, men in de griekse wereld meer dan 200 heiligdommen kent die Asklepios toegewijd zijn en waarvan deze van Cos en van Pergamon de belangrijkste zijn. De zilveren tetradrachmen van het eiland Cos, met een gewicht van nagenoeg 16,5 gram, vertoonden op de keerzijde een standbeeld van de genezende god, zich steunende op een stok waar-rond zich een slang kronkelt (N^r 1) terwijl de voorzijde als beelde-naar het hoofd van Aphrodite vertoonde, het hoofd met een kroon van mirten getooid, een voorstelling die doet herinneren aan een der beroemdste schilderijen van de griek Apelles (omstreeks 330 vóór J. C.). Deze munten werden omstreeks 166 vóór J. C. in om-

loop gebracht en vervangen also een type dat meerdere eeuwen oud was, t. t. z. dat van Herakles en de krab, nog een aanduiding te meer die bewees dat de nieuwe god definitief de oude goden van Cos verdrongen had.

Het was insgelijks Cos dat omstreeks 150 vóór J. C. op de kleine zilveren munten, de tetrobolen, met een gewicht van nagenoeg 2,2 gram, het hoofd van Asklepios en zijn stok met de slang op de voorzijde liet aanbrengen en op de keerzijde alleen de slang.

In de tweede eeuw na J. C. vindt men de halfgod Herakles met de knots terug op de bronzen munten. Op de keerzijde ervan, zittend in een zetel de geneesheer Hippocrates, beroemde zoon van de stad.

Te beginnen met de 4^e eeuw vóór J. C. was Asklepios reeds het voorwerp van verering te Pergamon, op de westkust van Klein-Azië, maar deze cultus kende slechts zijn hoogtepunt in de 2^e helft na J. C. t. t. z. ten tijde dat niet alleen de voorliefde tot de geheimzinnige dingen maar ook het verlangen naar mirakuleuze genezingen intensiever werd. Behalve de puinen der grootse bouwwerken van eertijds die reeds ontdekt en die nog te ontdekken zijn door de duitse archeologen, onthullen ons ook de munten van Pergamon het belang dat toegekend werd aan de genezende god. De munt afgebeeld onder n^r 7, waarop een zittende Asklepios met scepter terwijl hij een slang voedt, werd geslagen onder keizer Antonius Pius (138-161 na J. C.) dus tijdens de periode waarin de geneesheer Galenus, de vernieuwer van de geneeskunst van Hypocrates, onderlicht gaf te Pergamon en de mirakuleuze genezing door de slaap die in de tempel plaats had, in verband bracht met de nauwgezette behandeling door de medikamenten.

Asklepios verpersoonlijkte de stad op een bronzen munt uit de tijd van keizer Commodus (177-192). Het betreft hier een zogenaamde Homonoia-slag, een stuk gemeenschappelijk geslagen door twee of meer steden en dat, zoals het griekse woord Homonoia (eendracht) beduidt, de viering herdacht van een of ander feit. De bedoelde steden zijn Pergamon en Ephesos, deze laatste voorgesteld door Demeter die een fakkel draagt. In de ganse stad waren stand-

beelden van de god geplaatst, die men trouwens kan terugvinden op de munten waarop de twee paardmensen met hun fakkels zijn afgebeeld en die, alhoewel ze in nauwe betrekking met Asklepios stonden, niettemin vennoten waren van hun opvoeder Cheiron. De stad liet eveneens een munt slaan ter ere van Koronis, de moeder van de god, met de beeldenaar van keizerin Sabina, echtgenote van Hadrianus (128-138 na J. C.). De lokaliteiten die Asklepios op hun munten kozen zijn ontelbaar. Er is daar b. v. de tyran Nikias van Cos (41-33/32 voor J. C.), de vriend van Pompeus, Ciceron, Brutus en van Marcus Antonius die, om in de hulde aan god deel te nemen als held, weldoener en zoon des volk, zijn portret op de voorzijde laat slaan terwijl op de keerzijde Asklepios afgebeeld is. (N^r 2).

Daartegenover heeft de stad Amastris in Paphlagonië, onder keizerin Julia Maesa (218-223) niet enkel Asklepios, maar ook Hygiëia, de godin der gezondheid, nauw verbonden met de Cultus van Asklepios en die een grote populariteit genoot, als beeldenaar aangewend op haar munten. Zij werd voorgesteld als een jonge vrouw die een slang op de arm draagt en deze uit een schaal te eten geeft. Haar cultus was vooral in voege te Argos, Corinthië, Epidauros en Pergamon maar ook in vele lokaliteiten van Klein-Azië zoals Akyra, de moderne hoofdstad van Turkije. Soms is het enkel haar borstbeeld dat de munten versiert, zoals op de bronzen munt van TAVION in Galatië (197-198 na J. C.) waarop ze een slang voedt. Op een zeldzaam stuk van de phrygische stad Hadrianopolis (N^r 3) uit de beginperiode van de korte heerschappij van keizer Pupienus, bevindt zich naast Asklepios een klein beeldje van Athena Anaitis die in deze stad vereerd werd. Uit de afmetingen blijkt welke godheid de hoofdrol speelt.

Van bijzonder belang is ook een kleine koperen munt van de phrygische stad Synaas, uit de 3^e eeuw na J. C. Op de voorzijde vertoont ze het hoofd van Asklepios, zoals men het te dien tijde voorstelde, t. t. z. erg gelijkend op Herakles en op de keerzijde een kind gekleed met een kapmantel (N^r 4). Het is Telesphoros — zoals de naam het aanduidt — de gezel en helper van Asklepios — die zoals Asklepios en Hygiëia, een goddelijke verering geniet en vaak op de munten als Theos-god of driekoningen-als persoon voorgesteld werd.

Niet minder talrijk zijn de verschillende tempels, aan Asklepios toegewijd, die als muntafbeelding gekozen werden in vele steden. Uit hun groot aantal, laat ons nogmaals Pergamon als voorbeeld nemen toont fig. 5 ons een tempel met 6 kolommen. Te midden ervan bevindt zich het standbeeld van de genezende god, met scepter en slang en gezeten op een troon. Dit is echter moeilijk te onderscheiden op de zeldzame bronzen munten daar deze meestal in slechte staat van bewaring voorkomen. Met deze munt huldigt Pergamon zijn drie Neokoriens; zij onderhoudt twee tempels ter

ere van de keizer en een andere, veel groter, toegewijd aan Asklepios. De verscheidenheid van deze twee constructies, hier een voorgevel van 6 kolommen en daar een met 4 kolommen, toont ons, even goed als de verschillende culturele afbeeldingen, dat Pergamon meerdere heiligdommen van de genezende god bezat. Dit werd trouwens door opgravingen bewezen.

Ten tijde van de romeinse keizers werden zogenaamde Cistophorus munten geslagen te Pergamon of in nog andere plaatsen van Klein-Azië. Het waren zilveren munten — soort penningen — met een gewicht van ongeveer 12 gram, wat in waarde overeenkwam met ongeveer 3 romeinse denieren en die in zekere zin de voortzetting waren van de helleense munten uit de 2^e en 1^e eeuw voor onze jaartelling. Op een reeks, geslagen onder Hadrianus, de grote vriend van Griekenland, die zijn Cistophorussen met veel griekse godheden versierde vindt men eveneens de Asklepios van Pergamon. (N^r 10).

10

Deze munt werd in die stad geslagen. Het is interessant dat men aan de voeten van de god nog lezen kan: (A)NTONIVS IMP(erator) wat duidelijk aantoonst dat deze munt overslagen werd op een oude munt van dezelfde soort onder Marcus Antonius ($\pm$ 30 vóór J. C.).

In tegenstelling met de ontelbare aanmuntingen van griekse lokaliteiten onder romeinse overheersing, met als beeldenaar Asklepios, Hygiëia en Telesphoros tonen de romeinse munten en ook diegene die in het romeinse keizerrijk in omloop waren in het begin heel weinig afbeeldingen van de genezende god of van zijn omgeving.

II. ROME

Tijdens de Romeinse republiek (55-54 vóór J. C.) werd een denier (n^r 11) met de afbeelding van de Valetudo op de keerzijde, door Manlius Acilius aangemunt. Het is tot deze godin, die geacht werd de gezondheid te kunnen doen heersen in de wereld van toen — een wereld zonder wetenschappelijke medische kunst — de beroemde geneesheren Hippocrates en Galenus zijn steeds uitzonderingen geweest — dat vele smeekbeden werden gericht en die een veelzeggende uitdrukking vonden in velerlei wens- en begroetingsformules, zoals: «valse!», «si valse!», «salve!» en nog andere meer. Toen er te Rome en in geheel Italië een pestepidemie woedde (293 v. J. C.) werd de cultus van Hygiëia samen met de cultus van Asklepios naar Rome overgebracht en dit op raad van de beroemde sibyllen boeken. Terwijl men het heil alleen van deze God verwachtte, begaf een romeinse afvaardiging, bestaande uit de achtbaarse senatoren, zich naar Epidaurus. Asklepios, die onder de gedaante van een slang naar Rome medegevoerd was, verkreeg de naam Esculaap.

11

Hygiëia werd met Valetudo de verpersoonlijking van de gezondheid, het welzijn en het geluk, alsmede van het behoud van het bestaan van een willekeurig persoon, van een vorst of zelfs van een gehele staat.

Dat het nu juist Manlius Acilius was die het eerst een munt liet slaan met een voorstelling van de Valetudo, gelijkend op Hygiëia,

kan gezocht worden in het feit dat Archagatos, de eerste griekse geneesheer die zich in 219 vóór J. C. te Rome installeerde, waarschijnlijk uit Epidauros kwam en er zijn kabinet op staatskosten ingericht had, aan het kruispunt Acilien (Compitum Acilii).

Reeds naar het einde toe van de Republiek werd de figuur van Valetudo verdrongen door deze van Salus. Deze is niet zozeer de verpersoonlijking van de bescherming tegen de dreigende lichamelijke gevaren, tegen het gevaar van ziekte of dood, maar de keizer persoonlijk werd de steun van de Salus publica, van het openbaar welzijn en van de voorspoed van de staat. Een muntstuk met als beeldenaar Livia, echtgenote van Augustus, bewijst het ons op een merkwaardige wijze (n^r 12).

12

In het jaar 22 na J. C. genas Livia op een verbazende wijze van een zware ziekte en wanneer men ze begon te vieren als Salus Augustus, kon men ze beschouwen zowels als het symbool van de welvaart als van de gelukkige toekomst voor de staat. Het is deswegen dat Livia niet als een oude vrouw van 80 jaar werd voorgesteld, maar tegen alle verwachtingen in, als een vrouw in de bloei des levens.

Dit geldt eveneens voor de denier van Domitianus die op de voorkant de beeltenis vertoont van de jonge prins. Deze munt, geslagen in het jaar 79 na J. C., dus nog tijdens het keizerrijk van zijn vader Vespasianus (69-79 na J. C.), leerde aan het romeinse volk dat het welzijn van de staat en zijn gezonde groei afhankelijk waren van het welzijn van de jonge erfprins. Dit munttype werd zeer veel aangewend op bronzen en zilveren stukken. Een grote gedenkpenning die zich vandaag in het Britse museum te Londen bevindt, een soort slag gelijkend op een munt en die aan verdienstelijke personen

uitgereikt werd bij de jaarwisseling, bij de verandering van een prins of bij het bezoek van een keizer een dergelijke penning van keizer Antoninus Pius (138-161 na J. C.) heeft ons de wijze bewaard waarop men, volgens traditie, de intrede van Esculaap te Rome in het jaar 293 v. J. C. voorstelde. Op de voorzijde is de berg Aventijn met huizen en een boom afgebeeld, de keerzijde stelt de huizen van de schippers voor, gelegen op de oever van het Tibereiland. Uit een roeiboot die komt aanleggen haast zich de heilige slang die Esculaap personifieert aan land en komt voorbij de riviergod Tiber, om haar heiligdom op het Tibereiland in bezit te nemen.

Gedurende het tijdperk van de keizers komt Esculaap als persoon voor, vooral op de munten van volgende keizers: Galba, Vespasianus, Domitianus, Antoninus Pius, Marcus-Aurelius, Verus Lucius, Albinus Claudius, Severus Septimus, Caracalla, Gallienus, Hadrianus, Postumus, Tetricus I, Claudius II en Aurelianus, t. t. z. met bepaalde onderbrekingen tijdens de 1^e en 3^e eeuw na J. C. Daartegenover had Salus nog een goede faam onder de kristene keizers van de 4^e eeuw. Salus werd weldra aan andere zaken gebonden, zoals Salus Publica, Salus et spes rei publicae, Salus Augusti, Salus exercitus, Salus militum, Salus provinciarum en ook Salus generis humani, van gans het menselijke geslacht zoals Salus mundi, verenigd tot het Chrisma.

Als Esculaap op de gouden, zilveren of bronzen munten van de romeinse keizers voorkomt, is het altijd in innig verband met het griekse voorbeeld van de grijsaard met de glimlach met baard, staf en slang en in tuniek gekleed.

Men kan verklaren dat Galba als eerste keizer, de genezende god liet afbeelden op de aanmunting van de sesterciërs van het keizerrijk, door het feit dat hij de genezing van een erge ziekte en van een depressie waaraan de vorst leed na de nederlaag van zijn opstand tegen Nero in 68 na J. C. aan deze god toekende.

Door analogie kan men veronderstellen dat de munten, te Rome geslagen tussen 156 en 158 na J. C. door Marcus Aurelius troonopvolger van Antoninus Pius, en die aan een erge ziekte lijdend was, deze munten toegewijd heeft aan Esculaap om hem voor zijne genezing te bedanken. Claudius Albinus, die als mede-regent van het rijk in Gallië benoemd werd in 193 na J. C. en die door zijn verlangen naar de opperste staatsmacht tot vijand van de staat verklaard werd en in 197 sneuvelde op het slagveld, versierde zijn munten met een figuur die op het eerste gezicht op Esculaap geleek maar in werkelijkheid niet deze van de genezende held was maar wel van diens goddelijke vader Apolloon. Deze werd in het keltisch germaanse gebied, vooral op het grondgebied van het hedendaagse Frankrijk, gemakkelijk gelijkgesteld met Grannus, de god van het water en de baden van Gallië. Dit is een aanduiding die bewijst dat Claudius trachtte zich zoveel mogelijk te steunen op de autoch-

tone bevolking teneinde zijn macht te kunnen behouden. Deze munt werd trouwens geslagen te Lugdunum (nu Lyon).

Onder Severus Septimus, van de afrikaanse stad Leptis Magna afkomstig en gehuwd met Julia Domna, de dochter van de opperpriester der zon te Emese in Syrië, werd Esculaap dikwijls geëerd op munten van de keizer alsmede op deze van zijn twee zonen Caracalla en Geta.

Naast de gebruikelijke figuur van de staande god en van de Hygiëa-Salus, vindt men op de munten van de drie vorsten der jaren 203-207 een afbeelding van de Esculaaptempel te Rome, duidelijk gekarakteriseerd als dusdanig door het standbeeld van de god dat zich binnen de tempel bevindt.

Het grote aantal stukken onder deze keizers aangemunt met de beelden van Esculaap en Salus werd in verband gebracht met de verlamming waarmede Severus op het einde van zijn leven bedreigd werd.

De veelvuldige voorstelling van de god kan eveneens zijn oorsprong vinden in de inspanningen van keizerin Julia Domna die zich bemoeide de oude cultussen te doen herleven en die te dien einde in het gehele keizerrijk de nieuwe goden van syrische oorsprong importeerde. Caracalla had de griekse wereld bezocht in 214 na J. C. zoekende in de verscheidene tempels van het vaderland van Esculaap en in klein Azië naar een opbeuring voor zijn ziekte, die ongetwijfeld het gevolg was van zijn losbandig leven. Hij verblijft lange tijd te Pergamon waar hij offeranden doet, niet enkel aan Esculaap en Hygiëa, maar ook aan Telesphoros, die hij trouwens later op zijn munten liet afbeelden.

Sinds Severus zijn Esculaap en Salus steeds de vaste types geweest die, zoals reeds hiervoor beschreven, op de keizerlijke munten afgebeeld werden. De vorsten verpersoonlijkten het welzijn van de staat en zelden zinspeelden ze op het zoeken naar hun eigen gezondheid en hun genezing. Dat verklaart het inschrift SALVS AVGG op de munten van keizer Gallienus (geslagen 253-260 na J. C.). Salus Augustorum betekent: het welzijn van de keizers. De dubbele G heeft betrekking op de twee keizers die samen heersten (Augusti) Valerianus en Gallienus — vader en zoon.

Het toevallige, reeds merkwaardige voorkomen bij Apolloon Ma-leatas en bij Apolloon Grannus van de inheemse en plaatselijke goden-genezers in de griekse en romeinse religieuze voorstellingen en vooral hun gelijkstelling met Asklepios-Aesculapius is duidelijk merkbaar op een penning van Marcus-Aurelius die tussen de jaren 145 en 147 na J. C. geslagen werd. Deze penning is op de voorzijde getooid met het hoofd van de jonge prins-erfgenaam met diens naam en eretitels. De keerzijde vertoont een jonge baardeloze figuur met staaf tussen twee ineengestrengelde slangen. Het betreft hier stellig de god Esmun, een der goden die bij de Pheni-

ciërs en de Carthagers in aanzien waren en waarvan er zich grootse tempels, waaraan eveneens de gave tot genezing werd toegekend, te Beiroet en Carthago bevonden. Hij werd op dezelfde rang gesteld met Asklepios-Aesculapius, zowel door de Grieken als door de Romeinen en kreeg deswegen de staaf met slangen toebedeeld. Karakteristiek voor deze god zijn de twee slangen die zich rechts en links van zijn standbeeld bevinden. Severus Septimus heeft zijnerzijds dit type op zijn munten laten slaan.

Door het edikt tegen het paganisme, uitgegeven onder keizer Theodosius I (379-395 na J. C.) en wegens het feit dat sinds 391 het christianisme definitief staatsgodsdienst werd, verdwenen Asklepios-Aesculapius, Hygiëa, Salus en Telesphoros als beelden op de oude munten. Maar het geloof in de heilzame kracht van zijn godheden leefde nog lang verder bij de bevolking van de antieke wereld.

Vertaald

Ludo VAN LAEKEN

KLEIN REPERTORIUM VAN DE HEDENDAAGSE EUROPESE NUMISMATIEK OOSTENRIJK

FRANS-JOZEF I (1848-1916)

Idem maar rand-inscriptie: VIRIBVS-VIRIBVS in plaats van VIRIBVS UNITIS.

1856A

Taler (huwelijk) y. —

1854A

Florin (hoofd L.) y. —

1848A

1850A

1849A

1851A

Idem maar hoofd R. y. —

1852A

1854A

1853A

1855A

B

Idem maar rand-inscriptie VIRIBVS-VIRIBVS in plaats van VIRIBVS UNITIS

1856A

Florijn (huwelijk) y. —

1854A

(Vereinsthaler) y. 1

1857A

1862A

B		B	
E		V	
V		1863A	
1858A		B	
B		E	
E		V	
M		1864A	
V		B	
1859A		E	42.677
B		V	107.514
E		1865A	
M		B	
1860A	1.577.280	E	
V	42.677		
1861A			
B			
E			
V			
Idem maar bakkebaarden tot aan baard. y. 1 var.			
1866A		1867A	
B		B	
E		E	
		1868E	
Idem maar lange + brede bakkebaarden tot aan baard. y 4 var			
1866A			
8 Florijnen (20 francs). y 22.			
1870	25.265	1882	114.671
1871	33.790	1883	30.814
1872	5.185	1884	91.016
1873	23.095	1885	178.318
1874	41.540	1886	139.657
1875	86.387	1887	174.227
1876	146.320	1888	113.519
1877	125.192	1889	207.819
1878	125.103	1890	43.151
1879	43.146	1891	19.376
1880	61.563	1892	?
1881	61.507		
4 Florijnen (10 francs). y 21			
1870	7.440	1872	4.960
1871	6.665	1877	3.004
1878	6.820	1888	4.145
1881	8.370	1889	5.707

1883	3.720	1890	2.947
1884	7.518	1891	11.066
1885	37.901	1892	?
(2 Vereinsthaler). y 25 var.			
1865A			
Idem maar lange brede bakkebaarden. y 2			
1866A		1867A	
Double Taler d'Union (2 Vereinsthaler). y 3.			
1857A(*)	1.644		
Conventie Taler (hoofd links). y.—			
1848A		1851A	
1849A		1852A	
1850A			
Idem maar hoofd R. y. —			
1852A		1854A	
1853A		1855A	
B			
Shooting thaler. y. A16			
1868			
Dubbele Florijn. y. 16			
1859A		1862A	15.484
B		1863A	24.316
1860A		1864A	31.137
V		1865A	72.348
1861A			
Idem maar bredere bakkebaarden tot aan baard. y. 16 var			
1866A	?		
Idem maar zonder LOMB ET VEN op K. y. 16 var.			
1867A	44.550	1870A	?
1868A	?	1871A	?
1869A	?	1872A	?
* Er bestaan verschillen in de gravuren.			
* Bestaat in herstag.			

Wie herkent volgende combinatie van munten?

Verwisselde mogelijk op onregelmatige wijze van eigenaar, samen met andere belangrijke munten van Duitsland, Oostenrijk, enz...

Dubbele taler van Ferdinand van Oostenrijk zonder datum.

Scudo 1823 of 24, Lombard.-Venetië onder Franz I, Cr 8.

Konv. taler van Franz I Oostenrijk 1808.

Konv. taler van Franz I Oostenrijk 1823 of 1824

Konv. taler van Ferdinand Oostenrijk 1845.

Konv. taler van Max. Joseph 1802 Rhein-Pfalz.

Konv. taler 1765 of 66 Brandenburg-Ansbach, Cr 119.

Schützentaler van Basel en Schaffhausen.

960 Reis Brazilië, Cr 94.

Voor inlichtingen Tel. (03) 301209

DUROS (ECUS) DEL MUNDO 1831 a 1971 Door Carlos Castan

Madrid

Voor de eerste maal in de numismatiek is er een katalogus op de markt verschenen met al de munten (670 foto's van alle typen op DAALDER GROOTTE) van 170 landen. - 1831 - 1971. uitgegeven in één boekdeel is het zeer praktisch, en schakelt het raadplegen van diverse muntboeken uit.

Aanduidingen voor ieder stuk: de data met het aantal geslagen stukken; metaal; doorsnee; plaats van de muntslag; ontwerper; gebeurtenis; huidige prijs in twee kolommen, volgens de graad van gaafheid. Alle nieuwigheden (met dezelfde detailopgaven) voor de stukken aanzien als pseudo-munten.

Verklaring van alle muntsystemen, van alle vreemde kalenders en data in verhouding tot de christene data.

China: volledige aanduidingen voor een gemakkelijke en vlugge identificatie; fotos van alle tekens met hun betekenis.

Formaat: 24 x 16 cm; 370 pagina's op kunstdrukpapier; luxe-inbinding, geplastificeerd karton met opgedrukte titels in zilver.

Spaanse tekst; alfabetisch register in het engels en spaans.

Verkoopprijs: US \$ 10.00 of hun evenwaarde.

EUROPA: port per luchtpost: US \$ 1.50

Korting voor voortverkopers

CARLOS CASTAN

DESPACHO Y OFICINA

MARQUES DE VALDEIGLESIAS 3-5. MADRID 4